

Mgr. Oldřich Krulík, Ph.D.
Fakulta bezpečnostního managementu PA ČR v Praze
Katedra krizového řízení

Vyhrocené násilí ve školním prostředí v Německu jako poučení pro Českou republiku (část 2)¹

Úvod

Pokračování studie k tématu závažných forem školního násilí v rámci Německa je koncipováno jako vyzdvižení a zásadní dopracování stěžejních pasáží některých relevantních studií, které na toto téma v Německu vyšly v posledních letech.

V souvislosti se situací v České republice není od věci pokusit se načerpat ze sousední země zkušenosti, které souvisí s modem operandi těchto incidentů, stejně jako s osobnostními rysy některých pachatelů.

Studie č. 2: Amokové útoky ve školách (pokračování)²

Případová studie Ansbach

Dne 17. září 2009 Georg R. (GR), student maturitního ročníku, vtrhl do budovy Gymnasia Carolinum,³ vyzbrojen sekerou, pěti Molotovovy koktejly a čtyřmi různými noži. V 08:30 hodin ráno vhodil do tříd zápalné lahve, ale pouze poslední se vzňala. Plán byl zaútočit na prchající studenty a učitele sekerou. Tímto způsobem zranil (přínejmenším, zdroje se různí) devět studentů a jednoho učitele, některé vážně.⁴

„Cítili jsme kouř a křik z vedlejších tříd. Učitelka se jen rychle podívala ze třídy, pak ale prudce zabouchla dveře, zabarikádovali jsme se lavicemi a skrčili v rohu,“ líčila minuty strachu jedna ze studentek ... Mysleli si, že šlo o školní cvičení. Ještě že policie dorazila včas.⁵

Další student, příslušník místního dobrovolného hasičského sboru, mobilním telefonem uvědomil policisty. Evakuovaní žáci našli většinou útočiště v nedalekém úřadu práce. Zprávy o činu se záhy objevily i na twitteru. Město operativně zřídilo krizovou linku a krizové centrum pro oběti a jejich blízké. Výuka byla obnovena až za několik dní.

Již v 8:46 se policistům podařilo pachatele postřelit a zpacifikovat. Útočník svůj čin zprvu nijak nekomentoval. Při policejním zásahu chtěl být zřejmě zabit.

¹ Příspěvek byl vytvořen v rámci výzkumného projektu „Potencionální hrozba růstu rizik vzniku konfliktních situací popřípadě teroristických aktů ve školním prostředí inspirovaných v zahraničí pod vlivem informací v médiích“, č. VF20152016042.

² FREY, Kartin. *Amoklauf an Schulen – Erklärungsmöglichkeiten psychologischer Hintergründe der Täter und Präventionsmaßnahmen an Schulen*. Pädagogischen Hochschule Heidelberg. Heidelberg 2010. http://wef-wee.net/de/ex/Frey/Amoklauf_an_Schulen.pdf

³ Jedná se o jedno ze tří gymnázií ve městě, studuje zde asi 600 žáků.

⁴ Do školy chodili i sourozenci útočníka. V jejich třídách ale „neřádl“.

⁵ Student pronesl do školy zápalné lahve i sekeru, 9 žáků zranil. ČTK. 17. 9. 2009.

Útok nastal v den, kdy se žáci chystali odcestovat na studijní cestu do Říma. S introvertním útočником ale nikdo nechtěl být na pokoji.

Útočnik vyrůstal v domě, spolu se svými rodiči a starší a mladší sestrou. Otec pracoval jako úředník a poté jako umělec. Matka působila ve finanční správě.

V jeho počítači byl nalezen osmdesátistránkový dokument, koncipovaný jako konverzace s imaginární dívkou. Psal o svém nespravedlivém opomíjení a strachu že neudělá maturitu. V záznamech z dubna 2009 již psal o zamýšleném činu. V květnu už uvažoval, jaké zbraně použije - tak aby zabil co nejvíce osob. Přitom výslovně uvedl, že rodiče nenesou za jeho skutek odpovědnost. Uvedl také, jak naložit s jeho mrtvolou a komu jsou určeny jeho básně.

Návod pro výrobu zápalných lahví našel na internetu. Je tak důkazem toho, že **nepotřebujete střelné zbraně, pokud chcete spáchat závažný násilný incident.**¹

Zraněný útočnik prodělal několik operací a v dubnu 2010 byl v procesu bez účasti veřejnosti odsouzen za žhářství a pokus o vraždu (ve 47 případech) na 9 let odnětí svobody, spojených s ústavní psychiatrickou péčí.²

Útočnik již před útokem prodělal psychoterapeutickou léčbu, ale jeho trestní rejstřík byl čistý. Lékaři se o útočnikovi vyjádřili, že jeho osobnost je narušená a schizofrenní.³ Sám se vyjádřil, že cítí nenávisť vůči škole a pocit vyřazenosti ze společnosti.⁴ Své spolužáky nepovažoval při útoku za lidské bytosti a chtěl je zabít.⁵ Rád by navázal vztah s nějakou dívkou, což se mu nedařilo (někteří novináři se vyjádřili o jeho nadávce). Také se zmiňoval o příhodě, kdy byl zbit v autobuse, aniž se ho kdokoli zastal.⁶

Shrnutí

Nejvhodnější osobou pro prevenci násilí v sociálním kontextu třídy je učitel, zejména pak třídní učitel. Pozorný pedagog vidí sociální role ve třídě. Citlivý pozorovatel může odhalit šikanu a zneužívání.

Spolupráce školy s rodiči je nezbytností. Ačkoli děti ve škole vstupují do mnoha sociálních situací, přeci jen tráví více času mimo školu. Rodiče ovlivňují přímo i nepřímo, jejich vzorce chování. Učitelé se, nicméně, budou muset vyrovnat se skutečností, že někteří rodiče se odmítají komunikace se školou účastnit.

¹ Němec, který útočil ve škole, dostal devět let vězení. *Týden*. 29. 4. 2010.

² Maturant vtrhl do školy se sekýrou a ohněm. *Ústecký deník*. 18. 9. 2009.

³ Než zaútočil ve škole, sepsal závěť. *Ústecký deník*. 19. 9. 2009.

Útočnik na školu v Ansbachu plánoval apokalypsu. *Lidovky.cz*. 18. 9. 2009.
http://www.lidovky.cz/utocnik-na-skolu-v-ansbachu-planoval-apokalypsu-fug-/In_zahranici.asp?c=A090918_213731_In_zahranici_vsl

⁴ POLÁK, Zdeněk. Násilník z Ansbachu chtěl zabít z nenávislosti vůči škole. *ČTK*. 21. 9. 2009.

⁵ CHALOUPOKOVÁ, Eva. 10 let vězení pro mladého Němce, který pobodal spolužáky a profesory. *TV Nova*. 30. 4. 2010.

⁶ Začal soud s mladíkem, jenž málem zmasakroval bavorské gymnázium. *ČTK*. 22. 4. 2010.
FENDEKOVÁ, Pavlína. K 9 letům ve vězení pro mladistvé a léčbě na psychiatrii byl odsouzen mladík v Bavorsku. *Český rozhlas České Budějovice*. 29. 4. 2010.

Věnovat se je třeba tématu **medializace násilných incidentů ve školním prostředí**. Pro řadu lidí je nepochopitelné, že **střelec může být modelem, antihrdinou, který získá věhlas**. Ale právě to je často motivací některých útočníků. Otočí situaci, získají moc nad životem a smrtí. Nevyjednávají. Najednou to není nenápadný kluk nebo dívka odvedle. Jiní se jim smějí, a teď se oni smějí naposled.

O to více je třeba mládeži vysvětlovat, že pachatel není „hrdina v počítačové hře,“ ale že je to někdo, kdo způsobil smrt mnoha lidí. Běsnění zanechá mnoho utrpení, mnoho nevinných lidí zemře. Mnozí příbuzní budou truchlit. V případě přežití pachatele čeká dlouhý trest odnětí svobody, to není normální pokračování života. Zabíjení neřeší žádný problém. Pozadí útoku nelze bagatelizovat, například zjednodušeným konstatováním: „udělal to, protože měl špatné známky ve škole“. V každém případě pachatel nesmí být vidět v pozitivním světle. Musí být kladen důraz na závažnost a nesmyslnost útoku a na mnoho nevinných obětí.

Studie č. 3: Prevence násilí ve školách¹

V rámci sedmdesátistránkové studie je konstatováno, že současný život je plný násilí: v rodinách, na ulici, v médiích a politice, v jazyce a gestech. Téměř každodenní situace se mohou týkat každého učitele. Může se jednat o útoky na přistěhovalce, otevřený rasismus, sociální a etnické napětí. Důsledky těchto fenoménů dopadají i na školy. Kde jinde než ve škole se je třeba vzdělávat proti násilí a nenávisti, xenofobii a pravicovému extremismu?²

Se zapojenými rodiči a ve spolupráci s politiky, službami pro mládež a policií může škola pomoci mladým lidem učit se demokracii, toleranci a nenásilnému řešení konfliktů. Neznamená to ale, že škola může a má vyřešit všechno, co „neklape“, dohnat všechno, kde zaspala rodina, stát či společnost jako celek.

Studie ukazuje, že násilné chování ale není do škol jen „dovezeno“ z rodiny či komunity, ale existuje i mnoho jeho „domácích“ (vnitroškolních) důvodů. Nedostatek uznání spolužáků, strohé chování učitelů, tvrdá konkurence mezi studenty a osobní pocit „smůly“ může zvýšit pravděpodobnost, že dospívající sáhnou k násilnému chování ve škole.

Skupina kampaní, týkajících se i tématu násilí ve škole

Mnoho podnětů je možné načerpat v rámci portálu „Škola bez rasismu“, kde se nachází řada rubrik, koncipovaných jako dílčí projekty:³

¹ HEINEMANN, Karl-Heinz. *Gewaltprävention in Schulen*. Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft Handreichung für Lehrerinnen und Lehrer. Berlin 2001. http://www.gew-berlin.de/public/media/Gewaltpraevention_Broschuere_GEW_Bund.pdf

² Levicový a přistěhovalcký extremismus autorům studie nikterak nevádí. Až do ústavní reformy v roce 1999 bylo občanství v Německu založeno primárně na „krevním poutu“. Autoři tento postoj chápou jako rasistický a podporují koncept Německa jako multikulturní přistěhovalcké země. Z vlastenectví, včetně nošení triček s nápisem „Jsem hrdý na to, že jsem Němec“ je třeba žáky doslova **vyléčit**. I proto je nynější politická, bezpečnostní či demografická situace v Německu taková, jaká je.

³ Projekte - Aktionen. *Schule ohne Rassismus*.

Změna klimatu ve škole (*Klimawechsel in der Schule*). Školy mohou, pokud splňují určité podmínky, požádat o plakáty, trička, samolepky atd. zdarma k tématu Škola bez rasismu, škola s odvahou (*Schule ohne Rassismus - Schule mit Courage*). Těmi dají rasismu najevo, že tady pro něj není místo.¹

Aliance pro demokracii a toleranci byla založena v roce 2000 jako uskupení společenských sil proti xenofobním, rasistickým a antisemitským aspiracím. Nabízí rozsáhlé informace o iniciativách a projektech, včetně textů pro mezikulturní vzdělávání. Spolupracuje i se Střediskem Anny Frankové v Berlíně.²

„Zug“: Všeobecná kampaň proti rasismu, diskriminaci a vyloučení ve společnosti. Její součástí je snaha vysvětlit, že přistěhovalci nejsou hrozbou ani konkurencí. Kampaň probíhá i ve školách.³

Program **„Bez pěstí“** (*Faustlos*) poskytuje pedagogům možnost školit studenty v sociální interakci. Tím, že školení probíhá v dlouhodobém horizontu, je jeho dopad na děti větší. Koncept je inspirován programem „*Second Step*“, který se používá řadu let ve Spojených státech.

Zajímavé je i téma **oděvní kázně** ve školách, „řešené“ formou plošných zákazů. Úsilí je „demokratickou cestou“ zaměřeno výhradně na stoupence krajní pravice (a to ještě často údajně). Stoupenci krajní levice a muslimové nejsou v oděvních specifikách nijak omezováni:⁴ „*Poté, kdy se někteří žáci školy ve Weselu v Severním Porýní-Vestfálsku cítili ohroženi agresivním vystupováním spolužáků, zakázalo vedení školy žákům chodit na vyučování v „bombrech“ a vysokých šněrovacích botách. V celospolečenském boji proti pravicovému extremismu myšlenku podpořila spolková ministryně rodiny Christine Bergmannová „Vítám to, neboť tady nejde o módu samu, ale o smýšlení, které za ní stojí.“ Zákaz sám o sobě problém nevyřeší, ale že „už jen opticky jsou bombry a vysoké boty, tedy, outfit pravice, ohrožením pro naše žáky, a to nemůžeme tolerovat“.*

<http://www.schule-ohne-rassismus.org/projekte-aktionen.html>

Spolková vláda vyhlásila program „*Mládež pro toleranci a demokracii: proti pravicovému extremismu, xenofobii a antisemitismu*“, na který uvolnila 65 miliónů marek ... 25 miliónů půjde na integraci mladých Němců a cizinců při vzdělávání a zaměstnání, 30 miliónů na politické vzdělávání. Prostředky pocházejí z Evropského sociálního fondu a země a obce je doplní stejným podílem.

¹ Spottleidposter. *Schule ohne Rassismus*.

<http://www.schule-ohne-rassismus.org/fileadmin/logos/spottleidposter-200dpi.jpg>

² *Bündnis Toleranz*. <http://www.buendnis-toleranz.de/>

Anne Frank. <http://www.annefrank.de/>

³ *Zivil Courage und Gewalt Prävention*.

<http://www.zivilcourageundgewaltpraevention-zug.net/>

⁴ Budou mít němečtí školáci zakázáno nosit bombry? *Českobudějovické listy*. 13. 3. 2001.

Studie č. 4: Amokové útoky ve školách

Preventivní úvahy za podmínek relativního nedostatku poznatků¹

Po událostech v Bad Reichenhallu, Erfurtu a Emsdettenu došlo roku 2009 k případu ve Winnendenu. Je Německo zemí střelců? Pokud ano, proč? A co může a musí být provedeno aby se zabránilo dalším útokům? Po prevenci proti této formě extrémního násilí ve školách je větší poptávka, než kdy jindy.

Diskusi v politice a veřejnosti ale dominují emoce, ne rozumné argumenty. Na první pohled to může vypadat tak, že stačí zpřísnit zákony umožňující získat stříelné zbraně a zakázat násilné počítačové hry. Ale opravdu se tím problém vyřeší?

Pachatelé při útoku často zahynou, vyšetřování pozadí činu je potom obtížné. Ani snaha studovat situaci v zahraničí nestačí. Dokonce i ve Spojených státech je tento jev raritní. Těch několik málo případů neumožňuje komplexní pochopení celého jevu. Něco málo je však možné zjistit:

- Útok obvykle neprobíhá ve slepém vzteku nebo v extatickém stavu. Emoce jdou do pozadí, akce jsou obvykle pečlivě plánovány.
- Výjimkou nejsou rozšířené sebevraždy. Pachatel nejprve zavraždí doma někoho ze svých blízkých a pak pokračuje ve vraždění ve škole. Následně vyprovokuje „sebevraždu policistou“.
- Školní masakry, stejně jako další vícenásobné vraždění (jinde než ve školách) uskutečňují údajně většinou chlapci (mladí muži). Většina útočí jako jednotlivci.

Tím však společné rysy incidentů obvykle končí. U útočníků neexistuje jednotný demografický profil. Jen zřídka se jedná o děti, kterým bylo diagnostikováno závažné psychické onemocnění. Jen zřídka pocházejí útočníci z rozvrácených rodin. Nejedná se pouze o společensky izolované samotáře.

Další možné charakteristiky jsou tak rozšířené, že je pro případný profil nelze použít: střední třída, orientace rodiny na výkon, nenaplnění očekávání rodičů, záliba v černých šatech nebo hraní násilných počítačových her. To není nic, co by nebylo typické pro obrovské procento mladých lidí.

Poněkud specifitější charakteristikou tak může být přístup ke zbraním, chybějící vazby k vrstevníkům, sebevražedné myšlenky nebo názory, které chápou zabíjení a sebevraždu jako možné alternativní postupy pro řešení životních situací.

¹ LINSSEN, Ruth; MARKS, Erich. *Amokläufe an Schulen: Präventionsüberlegungen unter den Bedingungen relativen Nichtwissens*. Fachhochschule Münster. Hannover. 2008. http://www.stop-reoffending.org/fileadmin/efus/Publications/Linssen_Marks_2009_Amoklaeufe_an_Schulen.pdf

Škola Wernera Stephana¹

Personál Školy Wernera Stephana (*Werner-Stephan-Oberschule, WSO*) se problematikou násilí ve škole zabývá přinejmenším od roku 1984. Na této škole údajně panuje po řadu let klima vzájemné úcty a tolerance. Probíhá zde „kreativní práce s velkými skupinami“ (*Kreatives Arbeit mit großen Gruppen*).² Ta je ilustrována na několika aspektech:

- Spolupráce mezi školou a Zemskou policií v Berlíně.
- Koncept urovnávání sporů a prevence násilí.
- „Sliby školnímu společenství“.

Je třeba zmínit, že **škola disponuje značným konfliktním potenciálem**, který je větší, než na mnohé jiné velkoměstské střední škole. Školu navštěvují žáci původem z mnoha zemí, včetně nejrůznějších krizových oblastí. Turci a Arabové jsou vzájemně znepřáteleni, stejně jako žáci ze zemí bývalého Sovětského svazu a Polska.

Spolupráce s policisty: Každý policejní revír zaměstnává jednoho preventistu. Jeho úkolem je chodit do škol, hovořit tam s žáky, na určitá témata dělat i přednášky a s žáky se na téma násilí „prostě bavit“. K tomuto účelu jeden z kriminálních úředníků vypracoval určitý koncept tříhodinového „**školení proti násilí**“. V první části školení zaznívají otázky typu „Kde násilí začíná? Jak mu lze čelit?“ Ve druhé, praktické části se nacvičují konkrétní situace: Co můžu dělat, stanu-li se obětí násilí? Co mohu dělat, stanu-li se svědkem násilí? Jak mohu někomu pomoci, aniž bych se já sám přitom dostal do nebezpečí? Třetí část konstatuje, že velký význam náleží i rodině, která působí na psychiku dítěte (nezaměstnanost, rozvody), kdy dítě je stresované a vykazuje sklony k násilí.

Koncepce urovnávání sporů: Na druhém stupni školy od roku 1998 probíhá pravidelný „trénink urovnávání sporů“ - mediace, jež si klade za cíl naučit žáky samostatně urovnávat či regulovat vzniklé konflikty. Trénink je členěn na čtyři části:³

- Intervenování (zasáhnutí v případě násilných sporů).
- Deeskalace a uklidnění aktérů před vznikem sporu nebo po jeho proběhnutí.
- Výcvik pro mediátory (urovnání konfliktu pomocí mediačního rozhovoru).

¹ KRULÍK, Oldřich. *Zahraniční inspirace týkající se prevence a potírání násilí a xenofobie ve školním prostředí*. Společně k bezpečí. Kladno 2014. Aktivně proti násilí ve školách. *Krajská vědecká knihovna Liberec*. 22. 3. 2005. <http://www.hca-deutschesektion.de/Text-Publikation-GegenGewalt023.pdf>

WEILAND, Severin. Pakt gegen Gewalt: Von der Horrorpenne zur Vorzeigeschule. *Der Spiegel*. 1. 4. 2006. <http://www.spiegel.de/schulspiegel/pakt-gegen-gewalt-von-der-horrorpenne-zur-vorzeigeschule-a-408976.html>

² HOFFMANN, Laila, M.; REGNET, Erika. *Innovative Weiterbildungskonzepte*. Verlag für Angewandte Psychologie. Göttingen, 1994.

Výňatky z knihy byly v edici „Agenda 21“ (září 2000) otisknuty také v českém jazyce.

³ *Vorgehensweise der Streitschlichter*. *Bildungsserver Berlin Brandenburg*.

<http://bildungsserver.berlin->

[brandenburg.de/fileadmin/bbb/schule/Schulen_in_Berlin_und_Brandenburg/schulformen_und_schularten/schulformen_berlin/hauptschule/Vorgehensweise_der__Streitschlichter.pdf](http://bildungsserver.berlin-brandenburg.de/fileadmin/bbb/schule/Schulen_in_Berlin_und_Brandenburg/schulformen_und_schularten/schulformen_berlin/hauptschule/Vorgehensweise_der__Streitschlichter.pdf)

Koncept vznikl přímo na základě poptávky samotných žáků a ne z perspektivy učitelů, kteří velmi často vyberou žákům to, co oni sami považují za důležité. WSO byla první školou v Berlíně, jejíž vedení pořádalo pravidelné semináře s cílem vyškolit některé žáky (mluvčí tříd) v mediaci.

Od doby vzniku byl koncept kontinuálně přepracováván. Díky úspěšnému rozvoji tohoto projektu stoupla také popularita tréninku mezi žáky, kteří získanou kompetenci ve škole využívají. Žáci mohou své konflikty regulovat mnohem lépe, než když se učitel snaží autoritativně zjistit, na které straně se nachází vina a vyvodit z toho patřičná disciplinární opatření.

V současné době se osvědčuje praxe, kdy mediátoři z vyšších ročníků přebírají patronát nad žáky nižších tříd. Kompetence urovnávat spory je vyhledávána oběma stranami konfliktu. Takto ustoupila do pozadí disciplinární opatření, jako například udělování důtek. Ve škole zavládlo poklidnější klima a celkový obraz školy na veřejnosti je údajně dnes mnohem pozitivnější.

Účast na školení je dobrovolná. Přitom mohou být zohledněna ještě další výběrová kritéria: **zástupci ze všech etnických skupin na škole, paritní obsazení dívek a chlapců, stejně tak jako zařazení žáků s problémy chování, kterým se tímto dává šance zhostit se jiné role před svými spolužáky i učiteli.** Trénink je podpořen školou, nedostatek peněz nesmí být v žádném případě překážkou účasti.

Trénují se jednotlivé kroky zásahu v případě konfliktu. Zakřičet: „Přestaňte!“, nahlas zapískat, odvést pozornost. Děvčata neumí často pořádně silně zakřičet, přičemž právě dívky v takové situaci mohou být velmi účinným faktorem. Proto se také technika „zakřičení“ musí trénovat pomocí dechových cvičení.

Ve 2. fázi se učí mediátoři (ve skupince) zakročít v případě sporu mezi konfliktními stranami. Toto cvičení slouží především k odbourání strachu. Žákům se vštěpuje, že se zde od nich neočekávají žádné hrdinské kousky, nýbrž že musí umět vždy odhadnout riziko, zvláště v případě, kdy jsou ve hře zbraně (nůž apod.).

Zakročít v případě sporu je třeba přinejmenším ve dvou, přičemž se každý z mediátorů soustředí na jednu ze soupeřících stran. Naruší a přetne „tunel“ (ve kterém aktéři sporu nevnímají své okolí) a hned poté pomocí neustálého hlasitého oslovování či volání směřuje na sebe pohled jednoho z aktérů konfliktu.

Urovnatel sporu se pokusí vytvořit odstup mezi oběma stranami, aby tak žádný kontakt mezi nimi nebyl možný. Mluví přitom dále uklidňujícím způsobem na soupeřící stranu, pokud je sám, tak na obě soupeřící strany. Technika „odtažení“ je náročná. Odrhne-li aktéry konfliktu zezadu, může se vztek soupeřících stran obrátit proti mediátorovi a může tak eskalovat nový konflikt. Právě proto se odtržení cvičí obzvláště dlouho, aby každý účastník uměl tuto techniku úspěšně použít. Čím je počet intervenujících vyšší, tím rychleji a jednodušeji může incident skončit.

V celé řadě akutních případů mediátoři z řad žáků zabránili hrozícímu násilí, někdy i v situacích, kdy učitelé jednoduše odvrátili zrak.

Mediátoři nabízejí v těchto případech ochranu a svou pomoc při řešení konfliktů. **Doprovázejí ohrožené žáky.** Naváží kontakt s pachatelem. Popřípadě zorganizují mediační rozhovor mezi obětí a pachatelem. Mediátoři nepoužijí žádného násilí. Když není možné daný problém vyřešit, obrátí se na učitele-důvěrníky.

Obecné závěry

Incidenty v Německu i jinde ve světě rozpoutaly debatu o bezpečnosti a ochraně škol. Jednou z platforem, která je v dané oblasti velmi aktivní, je Akční svaz „amokový běh“ (Aktionbündnis Amoklauf¹), sdružující pozůstalé po zabitých dětech. Nejenom z těchto řad zaznívají určitá obecnější doporučení a konstatování:

Na dané eventuality se je třeba připravovat a cvičit, budovat komunikační kanály - i když se to v konkrétní lokalitě nebo škole zdá absurdní. Otálení se rovná další mrtví.² Na zvážení je vybudovat jednotný systém včasného varování (viz šifra Frau Koma kommt, neformálně vytvořená po incidentu v Erfurtu). Podobné hlasy se však ozývají periodicky a na většině škol se nakonec téměř nic nezmění.

Jens Hoffmann, psycholog kriminalistiky z Darmstadtu, dokonce tvrdí, že řadě případů lze zabránit. Již roku 2002 zahájil práce na systému, s jehož pomocí prý odhalí hromadné vrahy. **Když všem dětem položíte ty správné otázky, můžete potenciální střelce rozeznat.**³ Sledováno je 31 proměnných (změna vzhledu, sestavování černých listin, projevy na internetu, touha po odplatě, sympatie k jiným vrahům, braní drog či léků). Na konci testu je stanovena míra rizika, že právě daný člověk může být dalším útočníkem.⁴ Slabinou řešení je ovšem ta skutečnost, že **respondenti na otázky rozhodně nemusí odpovídat pravdivě.** Může se tedy jednat o část úsilí, ne vše řešící instrument.

Je například nutné překlenout stav, kdy na mnohých školách chybí jakákoli nepedagogická nadstavba, nejenom třeba školní psychologové. Učitelé jsou toho názoru, že nepedagogické činnosti, včetně sledování „divného chování“ žáků, nepatří do jejich působnosti. Je navrhováno v každé třídě minimálně jednoho žáka-studenta vyškolit jako „urovnavatele sporů“.

Akcelerovala se rozprava o lepší ochraně škol a žáků, aby se do školní budovy nemohl dostat kdokoli (například model vrátnic a vstupu s čipovou kartou).⁵ Odpůrci bezpečnostních opatření se ale záhy ozvali s tím, že „školy se nemohou změnit v pevnost“ nebo „ozbrojená ochranka násilí jen učiní zřejmým a všudypřítomným“.⁶

Vliv násilí v televizi a na internetu nelze podcenit, ale zároveň nelze být zastáncem jednoduchých vysvětlení. Rozvod rodičů. Neúspěchy ve škole. Neschopnost vybudovat vztah k rodičům. Škola jako série neúspěchů. To se týká milionů dětí, které nezabíjejí.

¹ Stiftung gegen Gewalt an Schulen. <http://www.stiftung-gegen-gewalt-an-schulen.de/>

² Na zásah trénovali i dopraváky. Marně. *Právo*. 13. 3. 2009.

³ HOFMANN, Jens. Was tun, um Amokläufe zu verhindern? *Technische Universität Darmstadt*. 31. III. 2009. https://www.tu-darmstadt.de/vorbeischauen/aktuell/archiv_2/fruehere_jahrgaenge/einzelansicht_8448.de.jsp

⁴ Spolková republika Německo zvažuje amnestii na ilegálně držené zbraně. *Právo*. 23. 4. 2009.

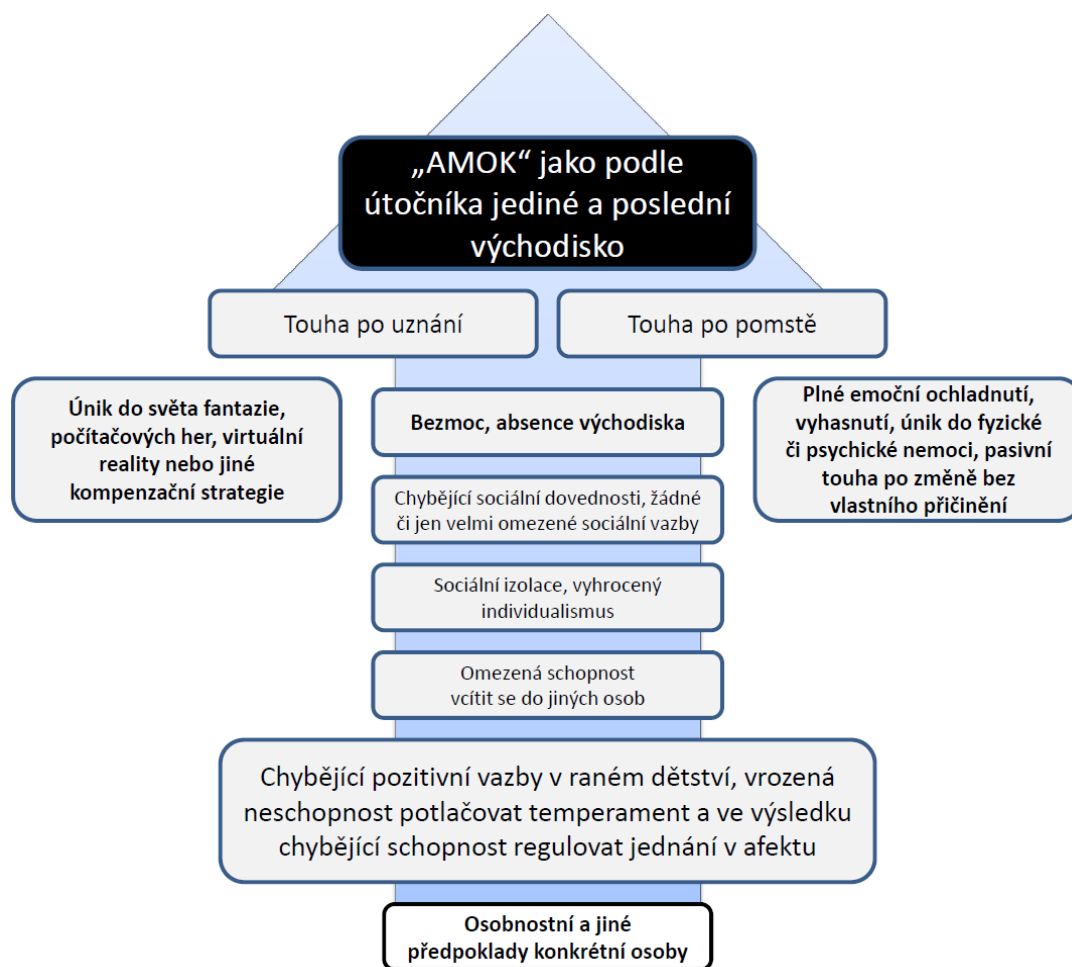
⁵ Zabiják (17) z německé školy: Panoval nad životy i smrtí. *Blesk*. 11. 3. 2009.

<http://www.blesk.cz/clanek/111373/zabijak-17-z-nemecke-skoly-panoval-nad-zivoty-i-smrti>

⁶ Spolková republika Německo zpřesní seznam vlastníků zbraní. *Právo*. 17. 3. 2009.

Klíčem k odvrácení podobných činů ze zoufalství je dělat něco proti šikaně na školách. Mnoho osob by se nestalo útočníky, pokud by dokázali vybudovat vazbu k nějakému vrstevníkovi. Pachatel cítí křivdu a nenávist obrací proti společnosti, škole. Čin může být také **zvláštním typem sebevraždy - hlasitým bouchnutím dveřmi**. Pachatel, outsider, se najednou objeví ve zprávách. Umírá jako celebrita. Mnozí školní zabijáci o svém záměru předem informují na internetu.¹

Ilustrace: Organigram eskalace, vedoucí k útoku na školní půdě.²

Významnou roli hraje možnost dostat se ke zbraní, absence bezpečnostních opatření ve škole, chybějící sociální kontrola ve škole i v rodině.³ Po masakru na gymnáziu v Erfurtu byl zpřísněn zákon o držení zbraní. Jejich držitelé je musejí

¹ HNÍKOVÁ, Eva. Střelba ve školách je nakažlivá. *Lidové noviny*. 21. 3. 2009.

² FREY, Kartin. *Amoklauf an Schulen – Erklärungsmöglichkeiten psychologischer Hintergründe der Täter und Präventionsmaßnahmen an Schulen*. Pädagogischen Hochschule Heidelberg. 2010, s. 29. http://wef-wee.net/de/ex/Frey/Amoklauf_an_Schulen.pdf

³ Zákon o zbraních a střelivu má vážnou trhlinu. *Prima TV*. 22. 3. 2009.

uchovávat uzamčené. Další omezování přístupu k střelným zbraním ale nastalo až roku 2016, údajně v souvislosti s „bojem proti terorismu“.¹

Kdo není schopen představit si bolest a utrpení jiného člověka, ztrácí vnitřní brzdu, která mu brání v tom, aby druhého člověka zraňoval. Člověk musí být ke spáchání trestného činu predisponován. Může trpět psychopatickou poruchou, neregulovatelnými sklony k agresi. Sociální vazby potenciálního pachatele s okolím bývají slabé nebo narušené. Minimálně z části jim jsou tyto charakteristiky vrozené.²

Zaznívá i kritika antiautoritativní výchovy, která „nezdůrazňuje výkon“ - ale i hlasy zcela opačné, volající po výchově (chlapců) k jemnosti a soucitu.

Například **internet a počítačové hry** samy o sobě nenesou odpovědnost.³ Pro každou hru, které se prodá milion kusů, by musely existovat stovky případů jí spuštěného násilí.⁴

Opakovaně je pranýřována **role médií**. Zprávy o útocích ve školním prostředí, kdekoli ve světě, mohou inspirovat další potenciální pachatele. Nápodoba navíc funguje nejlépe právě u mládeže. Řada případů vypadá jako „přes kopírák“. Veřejnost se tak může domnívat, že „se ve škole střílí takřka neustále“. Analyzování vražd médií slouží jako „recept“ pro další potenciální pachatele. Těm, kteří chtějí vraždou „řešit“ své problémy, poskytnou média přesný návod.⁵

Přitom je vidět určitý posun. **O případu Winnenden a vlastně i Erfurt bylo informováno do nejmenších detailů, včetně jména a adresy útočnicka či některých obětí. U případu Ansbach nebylo zveřejněno ani příjmení útočnicka.**

Literatura

- Aktivně proti násilí ve školách. *Krajská vědecká knihovna Liberec*. 22. 3. 2005.
<http://www.hca-deutschesektion.de/Text-Publikation-GegenGewalt023.pdf>
- Anne Frank*. <http://www.annefrank.de/>
- Budou mít němečtí školáci zakázáno nosit bombry? *Českobudějovické listy*. 13. 3. 2001.
- Bündnis Toleranz*. <http://www.buendnis-toleranz.de/>
- DORAZÍN, Martin; STEJSKALOVÁ, Klára. V Bádensku-Württembersku oznámili další podrobnosti o masakru šílené střelkyně. *Český rozhlas 1*. 20. 9. 2010.
http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/silena-strelkyne-zabila-v-nemecku-ctyri-lidi_181560.html
- FENDEKOVÁ, Pavlína. K 9 letům ve vězení pro mladistvé a léčbě na psychiatrii byl odsouzen mladík v Bavorsku. *Český rozhlas České Budějovice*. 29. 4. 2010.
- FREY, Kartin. *Amoklauf an Schulen – Erklärungsmöglichkeiten psychologischer Hintergründe der Täter und Präventionsmaßnahmen an Schulen*.

¹ Německo si připomnělo rok od masakru na škole ve Winnendenu. *ČTK*. 11. 3. 2010.

² Winnendenská tragédie. *ČT 24*. 21. 3. 2009.

³ KUČERA, Vladimír. Smrt je příliš daleko a život je tak snadný. *Mladá fronta DNES*. 16. 3. 2009.

⁴ Zákazy nás nespasí. *Lidové noviny*. 18. 3. 2009.

KRYZÁNEK, Vladislav. Odmítla ho dívka, tak vraždil. *Mladá fronta DNES*. 16. 3. 2009.

⁵ HNÍKOVÁ, Eva. Střelba ve školách je nakažlivá. *Lidové noviny*. 21. 3. 2009.

- Pädagogischen Hochschule Heidelberg. Heidelberg 2010. http://wef-wee.net/de/ex/Frey/Amoklauf_an_Schulen.pdf
- HEINEMANN, Karl-Heinz. *Gewaltprävention in Schulen*. Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft Handreichung für Lehrerinnen und Lehrer. Berlin 2001, s. 40. http://www.gew-berlin.de/public/media/Gewaltpraevention_Broschuere_GEW_Bund.pdf
- HNÍKOVÁ, Eva. Střelba ve školách je nakažlivá. *Lidové noviny*. 21. 3. 2009.
- HOFFMANN, Laila, M.; REGNET, Erika. *Innovative Weiterbildungskonzepte*. Verlag für Angewandte Psychologie. Göttingen 1994.
- HOFMANN, Jens. Was tun, um Amokläufe zu verhindern? *Technische Universität Darmstadt*. 31. 3. 2009. https://www.tu-darmstadt.de/vorbeischaue/aktuell/archiv_2/fruehere_jahrgaenge/einzelansicht_8448.de.jsp
- HOMOLOVÁ, Marie. Zabijáci. *Mladá fronta DNES*. 4. 4. 2009. http://wef-wee.net/de/ex/Frey/Amoklauf_an_Schulen.pdf
- CHALOUPKOVÁ, Eva. 10 let vězení pro mladého Němce, který pobodal spolužáky a profesory. *TV Nova*. 30. 4. 2010.
- CHALOUPKOVÁ, Eva. Sedmnáctiletý mladík postřílel v Německu 15 lidí. *TV Nova*. 12. 3. 2009.
- KRULÍK, Oldřich. *Zahraniční inspirace týkající se prevence a potírání násilí a xenofobie ve školním prostředí*. Společně k bezpečí. Kladno 2014.
- KRYZÁNEK, Vladislav. Odmítla ho dívka, tak vraždil. *Mladá fronta DNES*. 16. 3. 2009.
- KUČERA, Vladimír. Smrt je příliš daleko a život je tak snadný. *Mladá fronta DNES*. 16. 3. 2009.
- LINSSEN, Ruth; MARKS, Erich. *Amokläufe an Schulen: Präventionsüberlegungen unter den Bedingungen relativen Nichtwissens*. Fachhochschule Münster. Hannover. 2008. http://www.stop-reoffending.org/fileadmin/efus/Publications/Linssen_Marks_2009_Amoklaeufo_an_Schulen.pdf
- Maturant vtrhl do školy se sekýrou a ohněm. *Ústecký deník*. 18. 9. 2009.
- Na zásah trénovali i dopraváky. *Marně. Právo*. 13. 3. 2009.
- Němec, který útočil ve škole, dostal devět let vězení. *Týden*. 29. 4. 2010.
- Německo si připomnělo rok od masakru na škole ve Winnendenu. *ČTK*. 11. 3. 2010.
- Než zaútočil ve škole, sepsal závěť. *Ústecký deník*. 19. 9. 2009.
- PISTORIUS, Roman; AUGUSTOVÁ, Marcela; ŠÁMALOVÁ, Barbora; SCHARFFOVÁ, Hana; KAUTSKÝ, Adam. Školní masakr v Německu. *ČT 24*. 11. 3. 2009.
- POLÁK, Zdeněk. Násilník z Ansbachu chtěl zabít z nenávisti vůči škole. *ČTK*. 21. 9. 2009.
- Schule ohne Rassismus*. <http://www.schule-ohne-rassismus.org>
- Spolková republika Německo zpřesní seznam vlastníků zbraní. *Právo*. 17. 3. 2009.
- Spolková republika Německo zvažuje amnestii na ilegálně držené zbraně. *Právo*. 23. 4. 2009.
- Stiftung gegen Gewalt an Schulen. <http://www.stiftung-gegen-gewalt-an-schulen.de/>

- Student pronesl do školy zápalné láhve i sekeru, 9 žáků zranil. *ČTK*. 17. 9. 2009.
- Útočník na školu v Ansbachu plánoval apokalypsu. *Lidovky.cz*. 18. 9. 2009.
http://www.lidovky.cz/utocnik-na-skolu-v-ansbachu-planoval-apokalypsu-fug-/In_zahranici.asp?c=A090918_213731_In_zahranici_vsl
- Ve Winnendenu vzpomínali na oběti. *ČT 2*. 19. 3. 2009.
- Vorgehensweise der Streitschlichter. *Bildunsserver Berlin Brandenburg*.
http://bildungsserver.berlin-brandenburg.de/fileadmin/bbb/schule/Schulen_in_Berlin_und_Brandenburg/schulformen_und_schularten/schulformen_berlin/hauptschule/Vorgehensweise_der__Streitschlichter.pdf
- WEILAND, Severin. Pakt gegen Gewalt: Von der Horrorpenne zur Vorzeigeschule. *Der Spiegel*. 1. IV. 2006. <http://www.spiegel.de/schulspiegel/pakt-gegen-gewalt-von-der-horrorpenne-zur-vorzeigeschule-a-408976.html>
- Winnendenská tragédie. *ČT 24*. 21. 3. 2009.
- Zabiják (17) z německé školy: Panoval nad životy i smrtí. *Blesk*. 11. 3. 2009.
<http://www.blesk.cz/clanek/111373/zabijak-17-z-nemecke-skoly-panoval-nad-zivoty-i-smrti>
- Začal soud s mladíkem, jenž málem zmasakroval bavorské gymnázium. *ČTK*. 22. 4. 2010.
- Zákazy nás nespasí. *Lidové noviny*, 18. 3. 2009.
- Zákon o zbraních a střelivu má vážnou trhlinu. *Prima TV*. 22. 3. 2009.
- Zivil Courage und Gewalt Prävention*. <http://www.zivilcourageundgewaltpraevention-zug.net/>

RESUMÉ

Studie se zabývá tématem „školních masakrů“ ve Spolkové republice Německo. Jedná se o fenomén, se kterým se sousední země potýká již více než 15 let. Některé případy nebo související analytické dokumenty byly studovány, s cílem získat určité informace, využitelné v rámci prevence tohoto jevu v České republice.

Klíčová slova: Německo, školní násilí, prevence, psychologie, pedagogická činnost.

SUMMARY

KRULÍK, Oldřich: ESCALATION OF VIOLENCE IN SCHOOL ENVIRONMENT IN GERMANY AS A LESSON FOR THE CZECH REPUBLIC (PART TWO)

The study focuses on the topic of the so called "school massacres" in the Federal Republic of Germany. It is a phenomenon with which is the neighboring country handling for more than 15 years. Some related cases or analytical documents were studied in order to obtain specific information useful in the prevention of such phenomenon in the Czech Republic.

Keywords: Germany, school violence, prevention, psychology, pedagogic activity.